

International Journal of Languages' Education and Teaching
Volume 5, Issue 2, June 2017, p. 301-313

Received	Reviewed	Published	Doi Number
07.05.2017	18.05.2017	30.06.2017	10.18298/ijlet.1759

REFLECTION OF TRADITION ON TURKISH TEXT BOOKS

*Teymur EROL*¹

ABSTRACT

The purpose of this study is the evaluation of the reflection of tradition in Turkish textbooks. The problem sentence of study is determined as "how did the elements of tradition reflect on 6th, 7th and 8th grade Turkish textbooks?" The data source of the study are the texts in the Turkish textbook distributed to 6th, 7th and 8th grade students in the province of Malatya for 2016-2017 academic year. Among 90 texts in the books, 22 reflected the concept of tradition. The proportional equivalent of this is 24,4 %. The obtained data were analyzed by means of descriptive analysis. Expert opinion has been consulted to reveal the reliability of the findings. The main conclusions reached in the study are as follows: In the textbooks studied, it was seen that the concept of tradition was processed through texts in 58 titles. Of these concepts, 16 are traditional children's games, 11 are traditional beliefs and attitudes, 10 are marriages, 7 is tradition and social change, 7 is traditional sports and arts, 3 is language, 2 of them were about traditional festivals and 2 of them about state tradition. It is understood that the traditional element of the children's games is the repetition of the most with 27,6 %, followed by the traditional beliefs and attitudes of 19 % and the marriage-related traditions with 17,2 %. It was determined that 10 % of the texts in the 6th grade textbook covered the concept of tradition in 33,3 % of the texts in the 7th grade textbook and 30 % of the texts in the 8th grade textbook. Although according to Turkish Statistical Institute 92,3% of the students are urban, the intensive reflection of tradition in the textbooks is evaluated as a reflex to protect the social structure.

Key Words: Tradition, generation, Turkish textbooks, Turkish education and teaching, text

GELENEĞİN TÜRKÇE DERS KİTAPLARINA YANSIMA BİÇİMLERİ

ÖZET

Bu çalışmanın amacı; geleneğin Türkçe ders kitaplarına yansımaya biçimlerinin değerlendirilmesidir. Çalışmanın problem tümcesi "gelenek unsurları 6, 7 ve 8. sınıf Türkçe ders kitaplarına nasıl yansımıştır?" olarak belirlenmiştir. Çalışmanın veri kaynağı 2016-2017 eğitim-öğretim yılında Malatya ilinde 6, 7 ve 8. sınıf öğrencilerine dağıtılan Türkçe ders kitabındaki metinlerdir. Kitaplarda bulunan 90 metnin 22'sine gelenek kavramı yansımıştır. Bunun oransal karşılığı % 24,4'tür. Elde edilen veriler betimsel analiz yöntemiyle incelenmiştir. Bulguların güvenilirliğini ortaya koymak için uzman görüşüne başvurulmuştur. Çalışmada ulaşılan temel sonuçlar şunlardır: İncelenen ders kitaplarında 58 başlıkta gelenek kavramının metin aracılığıyla işlendiği görülmüştür. Bu kavramların 16'sı geleneksel çocuk oyunlarıyla, 11'i geleneksel inanç ve tutumla, 10'u evlilikle, 7'si gelenek ve toplumsal değişimle, 7'si geleneksel spor ve sanatlarla, 3'ü dil, kültür ve gelenekle, 2'si geleneksel bayramlarla ve 2'si de devlet geleneğiyle ilgilidir. % 27,6'lık oranla çocuk oyunlarının en fazla tekrar eden geleneksel unsur olduğu, bunu % 19 ile geleneksel inanç ve tutumlar ile % 17,2 ile evlilikle ilgili geleneklerin izlediği anlaşılmıştır. 6. sınıf ders kitabındaki metinlerin % 10'unda, 7. sınıf ders kitabındaki metinlerin % 33,3'ünde, 8. sınıf ders kitabındaki metinlerin % 30'unda gelenek kavramının ele alındığı belirlenmiştir. Türkiye İstatistik Kurumu'nun verilerine göre öğrencilerin % 92,3'ü kentli olmasına rağmen, geleneğin ders kitaplarına yoğun biçimde yansımaya, toplumsal dokuyu korumaya yönelik bir refleks olarak değerlendirilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Gelenek, kuşak, Türkçe ders kitapları, Türkçe eğitimi ve öğretimi, metin

¹ Araştırmacı, İnönü Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, erolteymur@hotmail.com

1. Giriş

Toplumsal birikim ve deneyimlerin korunması ve aktarılmasında gelenek önemli bir işleve sahiptir. Bu işlev, çift eylemlidir: Gelenek, bir yönüyle bilgi ve normları güçlü bir tarihsel çizgisellik içinde var eder; diğer yönüyle ortaya çıkan mirası esaslı bir taşıyıcı olarak zamanının ötesine aktarır (Kılıç, 2010: 117). Bu aktarımı yaparken, mevcut üretimi çoğu zaman ayıklama yoluna gitmez. Yararlı ve gerekli olduğuna inandığı bilgiyi tarihsel kalıpları içinde verir. Amacı sonraki kuşaklara yararlı olanı göstermektir. Bunu yaparken doğruluğu değil, yararlılığı önceler. Bu bakımdan verdiği bilgiyi “doğru”luk sınavından geçirme ihtiyacı duymaz (Bacanlı, 2008: V). Başka bir ifadeyle bilginin tarihsel izdüşümünü taşıyıcı bir kavram olarak gelenek, aktardığı şeyi epistemolojik düzlemde sorgulamaz. Çünkü gelenek aktardığı bilginin sorun alanlarıyla değil, aktarılan bir içeriğin kendiliğinden alımlanması ve üretken biçimde özümsemesi ile ilgilenir (Gadamer, 1990: 216). Bu anlamda toplumsal süzgeçten geçmeyi başarmış geleneksel içerik varlığını sürdürse bile doğru olduğu anlamına gelmez.

Geleneğin aktardığı içerik, alımlayan açısından hazır ve verili bir içeriktir. Alıcı tarafından söz konusu içerik yorumlanıp anlamlandırıldığında tarihsel olanla etkileşim başlar. Etkileşim sürecinde, gelenek deneyimselliğini kullanarak alıcıya kurallar ve önermeler sunar. Bilimin şüpheli ve sorgulayıcı doğası, geleneğin sunduğu önermelerde yerini ön kabule bırakır. Çünkü alımlama sürecinde geleneğin önerdiklerinin tecrübe edildiği varsayılır. Bu sayıltı geleneği dirençli bir güce ve alıcıyı tarihsel olanın lehine dönüştürür. Bu şekilde, geleneğin aktardığı pratikler kültürel alanı, davranış biçimlerini, insan ilişkilerini evirerek ortaklaştırır ve insan topluluklarını ayırıştırarak biricikleştirir.

Gelenek, sadece aktarım yapan edilgen bir form değildir. Toplumsal düzenlemelerden bireysel ilişkilere kadar etken bir başvuru ve güçlü bir denetim kaynağıdır. Toplumsal alanda kural ve kalıplar getirdiğine göre aynı zamanda baskıcıdır. Birlikte ve toplumsal kurallara uyarak yaşama zorunluluğu, doğası gereği sınırlama ve denetimi zorunlu kılar (Günay, 2013: 74). Bu denetimi kullanarak yaşam alanlarını biçimlendiren geleneğin önerdiği yol ve ilişki biçimleri kabul görse bile evrensel olana aykırı olabilir (Bacanlı, 2008: V). O halde geleneksel önerilerin alıcı açısından olumlu ve olumsuz olmak üzere iki yönlü olduğu söylenebilir.

Günümüzde bilgi ve teknolojiyle birlikte tarihin bize bıraktığı miras algılaması, yaşam biçimleri, mekân ve kültürel çevre hızla değişmektedir. Bilgi ve teknolojinin yaşamı kolaylaştırıcı araçlarına toplumlar duyarsız kalmamakta, biçim ve içeriği yeni olana eskiyi eklemleyerek güncellemektedir (Ekici, 2008: 38). Güncelleme veya değişimle yeniden kurgulanan modern yaşam, geleneksel olanla bağını devam ettirmektedir. Dirençli kalıpları ve yaşama eğilimi, geleneğin varlığını korumasını sağlamaktadır. Zamanın sınırlayıcı ve öğütücü baskısına rağmen yaşamayı başarabilen gelenek, bunu dile borçludur. Onu taşıyan, canlı kılan güç dildir. Dil ve bir dil ürünü olan edebi türler yaşam ve zamanın birikimi olan geleneklerden büyük ölçüde yararlanır. Gelenek de dil ve edebiyatı kullanarak varlığını sürdürür. Çünkü dil ve edebiyat, geçmiş geleceğe bağlayan sağlam bir köprüdür. Yaşamı kavrama ve anlamlandırma koşulu olarak dil, taşıyıcı ve koruyucu bir bellektir. İnsan, düşünceyi de varlıkları da dil düzlemine aktararak kavrayabilmiş, nesneyi göstergeye dönüştürerek anlaşılır kılmıştır. Yaşam, dil ile düzen ve disiplin bulabilmiştir. Kuşaklar arasında iletişim dil ile gerçekleşmiştir. Toplumların yaşam pratiklerinden elde ettikleri kültür, sanat, edebiyat, felsefe, teknoloji, gelenek varlıklarını dile borçludur (Akarsu, 1998: 88-89).

Temelde bir dil öğretimi olan Türkçe dersi, metin merkezli bir derstir. Bu özelliği, onu gelenekle ilişki kurmaya zorlar. Çünkü edebi metin bir gelenek içinde üretilir ve üretim zamanından izler taşır. Dil öğretimine aracılık eden metinlerle karşılaşan her alıcı doğal olarak geleneksel üretimle etkileşime geçer. Metin içeriği ile gerçekleşen bu etkileşimde; günceli yaşayan alıcıyla, tarihsel bir zaman aralığında üretilen yazınsal ürün arasındaki kesişim ve doku uyumunun, gelenekselin sunulmuş biçimi ve miktarının önemli olduğu değerlendirilmektedir.

Esas işlevi bireyi yaşama hazırlamak olan eğitimin, yaşamın sürekli değişen yapısından beslenmesi gerektiği açıktır. Eğitim ve öğretim programlarının yaşamla eşzamanlı güncellemelere tabi tutulması, öğrenme süreçlerindeki uyum, düzen, nitelik ve verimlilik açısından bir gerekliliktir. Güncel ile geleneksel arasında, belirlenen hedeflere göre sağlıklı bir denge kurulmalıdır. Bu dengenin nasıl kurulduğunu anlamının yollarından biri de ders kitaplarındaki metinlerin betimsel analizlerinin yapılmasıdır. Yapılacak çözümleme, kitabın ve programın genel eğilim ve tutumunu da ortaya koyacaktır. Amacı; Türkçe ders kitaplarına geleneğin yansıma biçimlerini ele almak olan bu çalışmanın problem tümcesi "Gelenek unsurları 6, 7 ve 8. sınıf Türkçe ders kitaplarına nasıl yansımıştır?" olarak belirlenmiştir. Çalışmanın problemi ışığında çözümü aranan alt problemler şunlardır:

1. 6, 7 ve 8. sınıf Türkçe ders kitaplarına yansıyan geleneksel unsurlar nelerdir?
2. 6, 7 ve 8. sınıf Türkçe ders kitaplarına yansıyan geleneklerin metinlerde yer alma oranı nedir?
3. İncelenen metinlerdeki geleneksel içerikler hedef kitlenin yaşam biçimiyle uyumlu mudur?

2. Yöntem

Bu çalışmada, betimsel analiz yöntemi kullanılmıştır. Bu yaklaşımda elde edilen veriler belirlenen temalara göre özetlenip yorumlanır. Yöntemin temel amacı, elde edilmiş olan bulguların okuyucuya özetlenmiş ve yorumlanmış bir biçimde sunulmasıdır. Bu amaçla elde edilen veriler sistematik bir biçimde betimlenir ve birtakım sonuçlara ulaşılır (Yıldırım ve Şimşek, 2011: 224). Betimsel analiz yöntemi kullanılarak gelenek ile ilgili elde edilen olası çıkarım ve yargılar tablo halinde verilmiştir.

Çalışmanın veri kaynağı, 2016- 2017 eğitim-öğretim yılında Malatya ilinde 6, 7 ve 8. sınıf öğrencilerine dağıtılan Türkçe ders kitabındaki metinlerdir. Gelenek kavramının doğrudan veya dolaylı olarak 6. sınıf ders kitabında üç metne, 7. sınıf ders kitabında on metne, 8. sınıf ders kitabında dokuz metne yansıdığı görülmüştür. Tablolaştırmada kolaylık için metinler; ilk rakamı sınıf seviyesini, ikinci rakamı metin numarasını belirtecek şekilde Tablo 1 'deki gibi adlandırılmış ve sekiz ulama ayrılmıştır:

6. sınıf ders kitabındaki metinler: Metin No 6.1: Yeryüzünün İlk ve Tek Mucize Ailesi, Metin No 6.2: Gelir Nevruz Bayramı, Metin No 6.3: Sahnede Canlanan Oyuncak: Kukla

7. sınıf ders kitabındaki metinler: Metin No 7.1: Gül Kokardı Babaannem, Metin No 7.2: Dil ve Kimlik, Metin No 7.3: Atatürk Kültür ve Dil, Metin No 7.4: Komşusuzluk, Metin No 7.5: Değişmeler Hızlı Oluyor, Metin No 7.6: Çelik Çomak, Metin No 7.7: Cazgır, Metin No 7.8: Dil Bilir Misin, Metin No 7.9: Kanglı Koca Oğlu Kan Turanlı'nın Hikâyesi, Metin No 7.10: Anadolu'nun Cirit Oyunları,

8. sınıf ders kitabındaki metinler: Metin No 8.1: Ağaç Sevgisi, Metin No 8.2: Dirse Han Oğlu Boğaç Han Boyu, Metin No 8.3: Misafirliklerimiz, Metin No 8.4: Burçak Tarlası, Metin No 8.5: Gelin Kayası, Metin No 8.6: Hıdırellez, Metin No 8.7: Neşet Ertaş, Metin No 8.8: Hoca Bakkal, Metin No 8.9: Anadolu'da Kilim Demek

2.1. Güvenirlilik ve Verilerin Çözümlemesi

Çalışmada tablolastırılan bulguların güvenilirliğini ortaya koymak amacıyla 22 metin içerisinde rastlantısal olarak seçilen 2'si, iki araştırmacı tarafından çözümlenmiş; (Güvenirlilik= Uzlaşma Sayısı/Uzlaşma + Uzlaşmama Sayısı) formülü kullanılarak araştırmacılar arasındaki tutarlığın güvenilir (% 98) olduğu görülmüştür (Tavşancıl ve Aslan, 2001: 81).

3. Bulgular ve Yorumlar

1. Birinci alt problem: 6, 7 ve 8. sınıf Türkçe ders kitaplarına yansıyan geleneksel unsurlar nelerdir? Birinci alt probleme ilişkin bulgular 8 ulama ayrılmış ve Tablo 1'de gösterilmiştir:

Tablo 1. Ders Kitaplarına Yansıyan Geleneksel Unsurlar

	Metin Kodu	Sayfa No	Geleneğin Yasıma Biçimi	Olası Anlam veya Çıkarım
1. Geleneksel İnanç ve Tutumlar	8.1	12	Doğaya dair inançlar	Halk takviminde ağaçlara bakılarak mevsimler yorumlanır, tutum belirlenir.
	8.2	33-40	Çocuk sahibi olmama	Oğlu ve kızı olmayanın lanetlendiğine inanılır. Adanan adağın kesilmesi çocuk sahibi olmaya vesile olur.
	8.2	33-40	Ağzı dualının yakarışı	Ağzı dualı birinin duasının kabul olacağına inanılır.
	8.2	33-40	Hayvan kesme geleneği	Tutulan dileklerin gerçekleşmesi için hayvan kesilir.
	8.2	33-40	Ad verme geleneği	Kahramanlık gösterildikten sonra ad verilir.
	8.2	33-40	Hızır inancı	Hızır, zor zamanda yetişip yardım eder.
	8.5	46-47	Taş kesilme inancı	Gözlerini mal hırsı bürüyen, babasına karşı vefasız ve acımasız davranan evlat (gelin) taş kesilir. Bu, gereken bir cezalandırma değildir.
	8.5	46-47	Bedduanın tutacağı inancı	Babanın "taş olun" bedduası kızının ve damat tarafının taş kesilmesine sebep olmuştur.
	8.6	48-50	Ölümsüzlük suyu (ab-ı hayat) inancı	Hızır ölümsüzlük suyu olan abı hayatı içerek ölümsüzlüğe ulaşmıştır.
8.6	48-50	Hızır İlyas kültü	Hıdrellez, Hızır-İlyas peygamberlerin yeryüzünde buluştukları gündür. Bayram olarak kutlanır. Hızır temiz olmayan eve uğramaz. Hıdrellez günü yeni elbise giyilir. Sadaka verilir. Kurban kesilir. Oruç tutulur. Hızır'ın yeşilliklere geleceğine inanılır. O gün kuzu eti yemek şifa verir. Bahar suyu içmek de şifadır. Bu suyla yıkanmak gençleştirip güzelleştirir.	

			Hızır feyiz ve bereket getirir. O gün dilekler kabul olur.	
	7.9	101-107	Duayla uğurlama geleneği	Önemli bir göreve çıkan (istediği kızı almaya giden) kişi/oğul duayla uğurlanır.
2. Toplumsal Değişim ve Gelenek	7.2	27	Doğum günü geleneği	Yabancı geleneklerin olduğu gibi aktarılması yanlıştır.
	7.4	81-84	Geleneksel komşuluk	Eski komşuluklar giderek hayatımızdan çıkmaktadır.
	7.4	81-84	Geleneksel mimari	Geleneksel mimari yok olmaktadır. Dikey mimari, geleneksel komşulukları da yok etmektedir. Eski komşuluklar; yan yana ve kesişen, pencereleri birbirine bakan yeşil avlulu evler sayesinde vardı.
	7.4	81-84	Eski komşular X Yeni komşular	Eski komşular sevinçte ve kederde birlikte, birbirine dost ve sırdaş olan kimselerdi. Modern komşular ise birbirinin adını bilmez, birbirine güvenmez kişilerdir. İlişkiler mekânsal paylaşımdan ve selamlaşmadan ibarettir.
	7.5	85-89	Geleneksel olan, eski kuşak, eski yaşam, X Modern olan, yeni kuşak, yeni yaşam,	Nesiller arasında düşünüş ve anlayış farkları keskinleşmiştir. Eskinin, içine kapalı geleneksel toplumu, yerini dünyadaki değişim ve modayı eşzamanlı takip eden bir nesle bırakmıştır. Eskiden on yılda olan değişimler altı ayda gerçekleşmekte, zaman hızlı akmaktadır. Toplum yapısındaki bu değişiklik doğal ve olumlu bir süreç olarak görülmelidir. Yeni olana karşı direnmek doğru değildir.
	8.3	41-44	Misafirlik geleneği	Türk toplumu misafirperverdir; misafir aslında Tanrı misafiridir. Fakat misafirlikler de Batılı yaşam biçimine uyarak form değiştirmiştir.
	8.8	57-64	Geleneksel mahalle bakkalı	Büyük marketlerin tüketim odaklı anlayışına karşılık, her kalem ürün bulunduran mahalle bakkalları ucuzdur; "göz hakkı"nı gözetir, dürüst, sıcak ve dostçadır.
	3. Geleneksel Çocuk Oyunları	7.6	91-94	Çelik çomak
7.6		91-94	Çember çevirme	Sevilen geleneksel bir oyun biçimidir.
7.6		91-94	Saklambaç	Özel bir düzeni olan, eskiden yaz akşamları kızlı erkekli oynanan bir oyundur.

	7.6	91-94	Aşık atma	Genelde yağmurlu zamanlarda oynanır.
	7.6	91-94	Hırsız polis	Arada bir oynanan oyunlardandır.
	7.6	91-94	Kuka	Çok tercih edilen oyunlardan değildir.
	7.6	91-94	Topaç	Çayırdan oynanan bir oyundur.
	7.6	91-94	Uzuneşek	Çocuklar zindeyken oynar.
	7.6	91-94	Mendil oyunu	Çocuklar yorulunca oynar.
	7.6	91-94	Üçtaş oyunu	Tarihi çok eskiye dayanan evrensel bir oyundur.
	7.6	91-94	Körebe Kaydırak İp atlama Birdirbir	Tarihi çok eskiye dayanan evrensel oyunlardır.
	7.6	91-94	Oyun tekerlemesi	Eski oyun tekerlemeleri unutulmuştur.
	7.6	91-94	Geleneksel oyunlardaki değerler	Eski çocuk oyunları uzlaşım, sözünde durma gibi önemli değerler taşır.
4. Dil, Kültür ve Gelenek	7.1	26	Tekerleme	Geleneksel retorik, masal sonu tekerlemesi olarak yer almıştır.
	7.3	35	Geleneğin aktarımı	Gelenek dille korunur ve aktarılır.
	7.9	101-107	Söyleşme/atışma geleneği	Sözlü gelenekte karşılıklı konuşmalar söyleşme biçimini alır.
	8.2	33-40	Söyleşme/atışma geleneği	Sözlü gelenekte karşılıklı konuşmalar söyleşme biçimini alır.
5. Geleneksel Spor ve Sanatlar	6.3	91-95	Kukla geleneği	Kuklacılık, birçok halkın geleneksel gösteri sanatları arasında yüzyıllardır varlığını sürdürmektedir.
	7.7	95-96	Yağlı güreş ve cazgırlık	Cazgırın davul zurna eşliğinde başlattığı pehlivanlık geleneğidir.
	7.8	97-100	Karagöz	Türlere ait eğlendirici geleneksel gölge oyunudur.
	7.10	108-109	Cirit	At üstünde oynanan geleneksel milli sporumuzdur.
	8.7	52-53	Abdal geleneği	Neşet Ertaş'ın da beslendiği, İç Anadolu'da geçimini müzikle sağlayan ozanlık geleneğidir.
	8.7	52-53	Gelenek müzik ilişkisi	Müzik gelenekten beslenmektedir.
	8.9	71-74	Kilim dokuma geleneği	Düşünce ve duygularını yazıya dökemeyen Anadolu insanı bunları kilime dokumuştur.
6. Evlilikle İlgili	6.1	23-25	Akraba evliliği	Akraba evliliği ciddi kalıtsal hastalıklara

Gelenekler			neden olabilir.	
7.9	101-107	Evlenme geleneği	Eski Türk toplumunda evlenilecek kıza kavuşmak kolay değildir. Bunun için engeller aşılmalı, hüner ve kahramanlık gösterilmelidir.	
7.9	101-107	Başlık parası	Metinde başlık parası ile ilgili göndermeler bulunmaktadır: Oğlunu evlendirmek isteyen Kanglı Koca: "Kızı görmek senden, malı mülkü vermek benden" demektedir. Nihayet bulunan kız için koşulan şartları soran Kan Turalı "Altın akçe mi, katır deve mi ister?" sorusunu sorar.	
7.9	101-107	Kız isteme geleneği	Kız, "Allah'ın emri peygamberin kavli" sözüyle istenir.	
8.4	45	Gelin yası geleneği	Baba ocağından ayrılan gelin, gözyaşı döker ve yas tutar.	
8.4	45	Gelin kaynana ilişkisi	Kaynana kötü ve merhametsizdir. Gelin, gelinliğini yaşayamamaktadır; erkenden kalkmakta, ağır işlerde çalışmaktadır. Kaynana gelin ilişkisi dayatmacıdır. Gelin iyi, masum ve çaresizdir. Bu nedenle kaynanaya beddua eder.	
8.4	45	Kına geleneği	Gelin giden kızın eline kına sürülür.	
8.4	45	Gelin güvey ilişkisi	Damat tarafının maddi varlığı evlilik kararında göz önünde bulundurulur.	
8.5	46-47	Çeyiz geleneği	Evlenme çağına gelen kız çocukları için çeyiz düzülür.	
8.5	46-47	Gelin uğurlama geleneği	Düğün alayı at sırtındaki gelini davul zurna eşliğinde yola çıkarır.	
7. Geleneksel Bayramlar	6.2	84-85	Nevruz bayramı	Nevruz doğanın yeniden dirilişinin, baharın, barışın sembolüdür. Bu kültüre sahip çıkılmalıdır.
	8.6	48-50	Hıdırellez bayramı	Hızır ve İlyas peygamberlerin yeryüzünde buluştukları gündür. Her yıl 6 Mayıs'ta bayram olarak kutlanır.
8. Devlet Geleneği	8.2	33-40	Şölen verme geleneği	Eski Türk toplumunda ülkenin ileri gelenleri için yılda bir kez şölen düzenlenirdi.
	8.2	33-40	Tahta geçme geleneği	Taht babadan oğula geçer, bu geçişte yetkinliğin kanıtlanmış olması gerekir.

2. İkinci alt problem: 6, 7 ve 8. sınıf Türkçe ders kitaplarına yansıyan geleneklerin metinlerde yer alma oranı nedir?

Kitaplara, geleneğin yansıma biçimlerini istatistiksel olarak elde etmek için geleneğin yansıdığı metinlerin toplam metin içindeki oranı ile bunların dağılımı tabloya dönüştürülmüştür. Bunun için metinlerdeki gelenekler içeriklerine göre ulamlara ayrılmıştır. Tablo 2'ye göre 8 başlık altında 58 geleneksel unsurun tespit edildiği görülmektedir.

Tablo 2. Geleneğin Dağılım Oranı

Ulamlar	f	%
Geleneksel İnanç ve Tutumlar	11	19,0
Toplumsal Değişim ve Gelenek	7	12,1
Geleneksel Çocuk Oyunları	16	27,6
Dil, Kültür ve Gelenek	3	5,2
Geleneksel Spor ve Sanatlar	7	12,1
Evlilikle İlgili Gelenekler	10	17,2
Geleneksel Bayramlar	2	3,4
Devlet Geleneği	2	3,4
Toplam	58	100

Geleneğe dair önceleme ve eğilimin anlaşılması için oluşturulan Tablo 2'de % 27,6'lık oranla çocuk oyunlarının en fazla tekrar eden geleneksel unsur olduğu, bunu % 19 ile geleneksel inanç ve tutumlar ile % 17,2 ile evlilikle ilgili geleneklerin izlediği anlaşılmaktadır.

Tablo 3. Geleneğin Yansıdığı Metin Oranı

	Toplam metin sayısı	Geleneğin yansıdığı metin sayısı	%
6. sınıf	30	3	10
7. sınıf	30	10	33,3
8. sınıf	30	9	30

6, 7 ve 8. sınıf ders kitaplarında 30'ar (toplam 90) metin bulunmaktadır. 6. Sınıf ders kitabındaki metinlerin % 10'unda, 7. sınıf ders kitabındaki metinlerin % 33,3'ünde, 8. sınıf ders kitabındaki metinlerin % 30'unda gelenek kavramının işlendiği görülmüştür. Üç sınıfın ortalaması % 24,4'tür.

3. Üçüncü alt problem: İncelenen metinlerdeki geleneksel içerikler hedef kitlenin yaşam biçimiyle uyumlu mudur?

Öğrencinin dilsel, zihinsel ve sosyal becerilerini geliştirmeye katkı sunan metinlerin seçimi (Güneş, 2013: 2) belli ölçütler gözetilerek yapılmaktadır. Normatif ve denetleyici kamusal araçlarca sınırları önceden belirlenmiş metinlerin rastgele duygu, düşünce ve imgelem içermesi doğal olarak beklenemez. Seçili metnin biçim ve içeriğiyle damıtılmış olması, belirlenmiş kazanımlara aracılık etmesi gerekir. Çünkü seçmek, tercih etmektir. Metin seçiminde, öğrencinin ilgi ve ihtiyaçları, gelişim özellikleri, anlamlandırma düzeyi sınanmalı (Sever, 2006: 48), metinler öğretimin yaşama yakınlık/yönelik, öğrenciye görelilik, güncellik ilkeleriyle uyumlu olmalıdır. İncelenen metinlerdeki geleneksel içeriklerin belirtilen gereklilikleri karşılayıp karşılamadığını anlamak için hedef kitlenin yaşam biçimine bakmayı zorunlu kılmaktadır.

Tarih boyunca toplumların sürekli değişim ve dönüşüm yaşadığı bilinmektedir. Bu değişim ve dönüşüm, sanayi sonrası dönemle birlikte üretim ve tüketim ilişkileri başta olmak üzere tüm toplumsal paradigmaları derinden etkilemiştir. Dünya, son iki yüzyılda giderek kentleşmiş, kentleşme eğilimi ülkemizde de sosyal, siyasal, kültürel ve ekonomik yapıyı, değer ve normları değiştirmiştir (Aydınlı ve Çiftçi, 2015: 192). Örneğin 1927 yılında Türkiye nüfusunun %75,8'i, 1950'de %75'i, 1980'de %56,1'i, 2000'de %35,1'i kırsal bölgelerde yaşadığı TÜİK verilerinden anlaşılmaktadır. Yine TÜİK verilerinde, kırsal nüfusun 2016 yılında %7,7'ye gerilediği, kentsel nüfusun %92,3'e yükseldiği görülmektedir (<http://www.tuik.gov.tr>). Ülkemizde kır-kent nüfus dengesi son on beş yılda anlamlı biçimde kent lehine değişmiştir.

Kentleşme, kırsal hayatın emek ve toprağa yaslanan geleneksel ilişki biçimini yeniden kurgulamaktadır. Bu kurguda, kırsal yaşamın doğaya dönük ve nispeten durağan kimlik, söylem ve imgelemi yerini devingen ve dönüşümcü kent kimliğine bırakmaktadır. Çünkü kent yaşamı doğası gereği hızlı ve akıcıdır. Bu hız ve akıcılığı sokakta, ulaşımında, insan ilişkileri ve iletişimde, zaman algısında, insanın yaşam ve doğa tasavvurunu önemli ölçüde biçimlendiren üretim ve tüketim alışkanlıklarında görmek mümkündür. Ülkemizdeki kentleşme, üretim ve tüketim istatistiklerine de yansımaktadır. TİM'in (Türkiye İhracatçılar Meclisi) 2016-2017 arası 12 aylık verilerine göre ülkemizin ihracatında sanayi sektörünün payı % 81,78 iken, tarım sektörünün payı % 15,26 olarak gerçekleşmiştir (<http://www.tim.org.tr>).

Değişimin önemli göstergelerinden biri de bilişim teknolojilerine erişim olanağıdır. TÜİK'e göre ülkemizde Haziran 2016 itibarıyla cep telefonu sayısı 73.650.996, internet abone sayısı 55.305.748 ve internet erişim oranı % 76,3'tür (<http://www.tuik.gov.tr>). Bilgi ve teknoloji; yeni kimlik biçimleri ve teknolojik yetkinliği ile önceki kuşaklara pek de benzemeyen "tekno-özne" bir kuşak ortaya çıkarmıştır. (Luke, A. ve C. Luke, 2001: 91). Kuşak kavramını sosyolojik bağlamla açıklayan kuşak teorisi, insanlar arasındaki farklılıkların ya da tersinden ifadeyle benzerliklerin doğulan zaman aralığından kaynaklandığını belirtmektedir (Karaaslan, 2014: 30). Kuşaklar arasındaki benzerlikleri/farklılıkları esas alan McCrindle ve Wolfinger (2009: 18-19) sınıflandırmasına göre 1995-2009 arasında doğanlar Z kuşağı olarak adlandırılmaktadır. Bu sınıflamaya göre, Z kuşağının 2009 yılında doğduğu varsayılan en küçük üyesinin okul çağına geldiği görülmektedir. Teknolojiyi iyi düzeyde kullanabilen bu fütüristik kuşağın 2020 yılında toplam iş gücünün % 12'sini oluşturacağı tahmin edilmektedir (McCrindle ve Wolfinger, 2009: 7).

Z kuşağı, yaşamın tüm alanlarında hâkim olan karmaşık dijital devrimle eşzamanlı doğmuş bir kuşaktır. Sözü edilen dijital devrimle teknolojinin sunduğu interaktif olanaklar yaşam alanlarını giderek daha hızlı kuşatmış, alışveriş, rezervasyon, seyahat, bankacılık gibi bir yığın işlem dijital ve soyut düzlemde yapılabilir hale gelmiştir. Örnekleri çoğaltılabilecek bu dönüşüm, yaşamı soyut dijital alanlara, insanı dijital/tekno bir varlığa, yurttaşlığı da ülke sınırlarını aşan biçimde bir çeşit dijital dünya yurttaşlığına doğru evirmiştir (Prensky, 2001: 1). Gözlerini açtığında dijital dünyanın hazır ürünleriyle tanışan ve sonraki dönemlerde bu tanışıklık ve ilişkiyle dijital bir kimlik ve davranış kalıbı kazanan Z kuşağı çocukları Batı literatüründe "digi-teens" olarak da adlandırılmıştır (Burn ve Reed, 1999: 5-20; Goodwyn, 2003: 138-140).

Dolayısıyla ilkökul ve ortaokul düzeyinde eğitime devam eden "tekno-özne" Z kuşağının eğitim ve öğretim programlamasında bu yeni kimlik yapısının göz önünde bulundurulması gerektiği düşünülmektedir. Yerleşimi kente, üretimi sanayiye, yaşamı bilişim ve teknolojiye dayalı bu kuşağın

kitaplarda gördüğü ile yaşadığı arasında bağ olmalıdır. Çünkü okur, yaşamından elde ettiği bilgilerle okuduklarını ilişkilendirebildiği ölçüde anlama becerisine ulaşır.

İncelenen ders kitaplarında yukarıda açıklanan kentli hedef kitlenin her gün gördüğü ve bildiği yaşam unsurlarının ders kitaplarına yeteri kadar yansıtılmadığı değerlendirilmektedir. Örneğin 8. sınıf ders kitaplarında bulunan "Toplum Hayatı" temasının kavratılması için seçilen metinler şunlardır: Dirse Han Oğlu Boğaç Han Boyu, Misafirliklerimiz, Burçak Tarlası, Gelin Kayası, Hıdırellez Bayramı. Temanın başlığı toplum hayatına dairse, anlatılacak olanın da yaşanılan toplum olması beklenir. Oysa seçilen metinler; göçebe kültürün izlerini taşıyan Dede Korkut hikâyelerini, eski misafirlikleri, tarlada çalışmak zorunda bırakılan gelin modelini, düğün alayının taş kesilme motifini içeren bir efsaneyi ve Hızır-İlyas kültürünü işlemektedir. Bu metinlerin yaşanılan toplum hayatına gönderme yapmadığı, "toplum hayatı" ile kast edilenin "tarih içinde toplum" olduğu açıktır. İncelenen metinlerde; Playstation, Xbox, tablet, cep telefonu oyunları ve kentlerde büyüyen Z kuşağının karşılaştığı oyunlar çelik çomak, çember çevirme, üçtaş oyunu gibi geleneksel oyunlardır (Metin 7.6). Metin yazarının önemli değer yargılarını da içerdiğini belirttiği geleneksel oyunların şehir merkezlerinde oynanma imkânı bulunmamaktadır. Bu çalışmada kent öncesi döneme ait bu oyunların ders kitaplarında yer almasına itiraz edilmemektedir. Değerlendirilen husus, hedef kitlenin kitaplarda geçen içeriği gündelik yaşamında görüp görmediğidir. Teknolojik oyun çağında bu tür geleneksel unsurlar yeni bir sunumla değerlendirilebilir.

Ders kitaplarında görülen başka bir husus da eski ile yeninin karşılaştırılmasıdır: Günümüzün önemli yaşam alanlarından olan büyük marketler/alışveriş merkezleri geleneksel mahalle bakkalıyla karşılaştırılmakta, bu mekânların havalandırma cihazları kocakarı üfürüğüne benzetilmektedir. Metnin okur üzerinde yarattığı etki, yeni olanın can sıkıcı olduğu, eski olanın insana yaşama zevinci verdiğidir. Metin yazarı bu tutumuyla, yeni kuşağa karşı mesafeli bir anlatımı tercih etmekte, alıcıyla ayrışmayı yeğlemektedir (Metin 8.8). Dikey mimarinin biçimlendirdiği komşuluk ve insan ilişkileri ile geleneksel komşuluk ve ilişkiler başka bir metinde karşılaştırılmakta, kitabın genel eğiliminde olduğu gibi "eski" olan olumlu, "yeni" olan olumsuz bir tutumla işlenmektedir (Metin 7.4). Oğlu ve kızı olmayanların lanetlendiği (Metin 8.2), insanların bedduayla taş kesilebileceği (Metin 8.5) inancına yer verilmekte, başlık parasına (Metin 7.9) gönderme yapılmaktadır. 14-15 yaş aralığında olduğu varsayılan ve verilen iletiyle hem zamansal hem de uzamsal mesafesi bulunan 8. sınıf öğrencileri, burçak tarlasında çalışmak zorunda kalan, güveyin kaç tarlası olduğunu sorgulayan bir gelin ile dayatmacı bir kaynana üzerinden evliliği tanımaktadır (Metin 8.4).

4. Sonuç, Tartışma ve Öneriler

Öğretim programları belli hedefler doğrultusunda hazırlanan ve uygulayıcısına standart sunan kaynaklardır. Ders kitapları da bu programlar esas alınarak belli bir plan, amaç ve kasıt gözetilerek hazırlanmaktadır. Programda belirlenen tematik başlıkların kazanıma dönüşmesine aracılık eden metinsel malzemeler ile yöntem, teknik ve stratejilerin görünürlüğü büyük ölçüde kitaplarının içeriği ile gerçekleşmektedir.

Okuma, dinleme, konuşma, yazma ve dilbilgisi öğrenme alanları şeklinde yapılandırılan Türkçe dersinin temel malzemesi seçilen metinlerdir (Mert, 2011: 9; Duman, 2003: 151). Dile ait becerilerin geliştirilmesi ve kültür aktarımı bu metinler aracılığıyla sağlanmaktadır. Metin, dil becerilerinin ve kültürlenmenin işlevsel bir yardımcısı, hatta vazgeçilmez bir ortağıdır. Bu ortaklık el ele ve iç içe

olarak, öğrencilerin dil zevki ve bilincine ulaşmalarına; duygu, düşünce ve hayal dünyalarını geliştirmelerine hizmet eder. Çünkü metin, dil ürünü olan göstergelerle örülür, dil ile var olur; dil de olanak ve sınırlarını, estetik ve zenginliğini büyük ölçüde metin düzleminde gösterme imkânı bulur.

Dilde varlık bulan her sözcük toplumsal bir anlaşma ürünüdür (Vendryes, 2001: 8). Bu nedenle, sözcükler ya da dil birimleri yalnızca sesçil yapılar olarak görülemez. Dildeki her birim ulusların yüzyıllar içinde biriktirdiği uzlaşılardan, yaşam biçimlerinden, değer yargularından izler taşır. Çünkü dil, insan yaşamının ayrılmaz bir parçası, toplumun aynasıdır. Her sözcüğün yaşamla çok sıkı ilişkisi vardır (Kaplan, 1992: 160). Bu yönüyle dil öğretimi, aynı zamanda etkili bir bellek ve kültür aktarımı sürecidir (Göçer, 2012: 51; Batur, 2010: 174). Dil, sözlü ve yazılı ürünlerle kültür/gelenek aktarımını gerçekleştirirken bireye kültürel bir kimlik de kazandırır. Varlıklarını korumak için yazılı ve sözlü anlatı geleneğini sonraki kuşaklara aktarmak isteyen uluslar eğitim ve anadili araçlarını kullanırlar (Güftâ ve Kan, 2011: 254). Bir anadili aracı olan metinler üzerinden geleneğin nasıl varlık sürdürdüğünü, bunun Türkçe ders kitaplarına yansıma biçimlerini ortaya koymak amacını taşıyan bu çalışmada ulaşılan sonuçlar şunlardır:

İncelenen ders kitaplarında 58 başlıkta gelenek kavramının metin aracılığıyla işlendiği görülmüştür. Bu kavramların 16'sı geleneksel çocuk oyunlarıyla, 11'i geleneksel inanç ve tutumla, 10'u evlilikle, 7'si gelenek ve toplumsal değişimle, 7'si geleneksel spor ve sanatlarla, 3'ü dil, kültür ve gelenekle, 2'si geleneksel bayramlarla ve 2'si de devlet geleneğiyle ilgilidir. %27,6'lık oranla çocuk oyunlarının en fazla tekrar eden geleneksel unsur olduğu, bunu %19 ile geleneksel inanç ve tutumlar ile %17,2 ile evlilikle ilgili geleneklerin izlediği anlaşılmıştır. 6. Sınıf ders kitabındaki metinlerin %10'unda, 7. sınıf ders kitabındaki metinlerin %33,3'ünde, 8. sınıf ders kitabındaki metinlerin %30'unda gelenek kavramının ele alındığı belirlenmiştir. 6, 7 ve 8. sınıf ders kitaplarında bulunan 90 metnin 22'sine gelenek kavramı yansımıştır. Bunun oransal karşılığı %24,4'tür.

Öneriler

Çalışmanın bulgularından hareketle aşağıdaki öneriler sunulabilir:

1. TÜİK verilerine göre %92,3'ü kentli olan öğrencilere, kent öncesi dönem olarak adlandırılabilir kırsal, göçebe ve geleneksel toplum yapısının aktarılması kaygısının incelenen ders kitaplarında öne çıktığı anlaşılmaktadır. Bu kaygının toplumsal dokuyu korumaktan kaynaklandığı açıktır. Türkçe dersi; geleneksel toplumu, insan ilişkilerini, inançları, davranış kalıplarını sonraki kuşaklara aktarmanın tek yolu değildir. Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığınca yayımlanan, İlköğretim Kurumları (İlkokul-Ortaokul) Haftalık Ders Çizelgesinde 5, 6, 7 ve 8. sınıflar için Sosyal Bilimler grubunda öngörülen haftalık 2 saat seçmeli Halk Kültürü dersi söz konusu içeriklerin aktarılması için önerilebilir.
2. Nüfus hareketleri, mekânsal değişim, üretim biçimi ile bilişim teknolojilerinin şekillendirdiği dijital bir kuşağın ilgi alanlarının, hatta dil retoriğinin öncekilerle karşılaştırılamayacak kadar değiştiği görülmektedir. Öğretim programında ve uygulamada dijital kuşağın bu kimlik yapısı göz önünde bulundurulmalıdır.
3. Her öğrenci, öğrendiklerini kendi hayatı ve günlük hayatla karşılaştırır. Çünkü anlam kurmanın koşulu yeterli ön bilgiye sahip olmaktır. Okulda öğrenilenin okul dışında karşılığının olması için,

seçilen metinlerde; öğretimin yaşama yönelik, öğrenciye görelilik ve güncellik ilkeleri göz ardı edilmemeli, içerikler öğrencilerin öğrenme yaşantılarına yön vermelidir.

4. Geleneksel miras ve bunları yeniden üreten araçlar, kendinden öncekiyle belirgin olarak ayrıştığı bilinen toplumsal dokuyu ve güncel olanı sınırlandırmamalıdır.
5. Öğrenme süreçlerindeki uyum, düzen, nitelik ve verimlilik açısından eğitim ve öğretim programları yaşama eşzamanlı güncellemelere tabi tutulmalıdır.

Kaynakça

- Akarsu, B. (1998). *Dil-Kültür Bağlantısı*. İstanbul: İnkılap Yayınları.
- Çiftçi, S.,& Aydın, H. İ. (2015). Türkiye’de Kır-Kent Kavramlarının Değişen Niteliği ve Mevzuatın Sürece Etkisi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 14(54), 192-200.
- Bacanlı, H. (2008). *Sosyal Beceri Eğitimi*. Ankara: Asal Yayınları.
- Batur, Z. (2010). Ana Dili Öğretiminde Gösterge Biliminin Yeri: Ana Dili Ders Kitaplarındaki Sözel Metinlerle Görsel Metinleri Bütünselliğinin Analizi. *Turkish Studies International Periodical Forthe Languages, Literature and History of Turkish Turkic*, 5(4), 174-200.
- Burn, A.,&Reed, K. (1999). Digi-teens: Media Literacies and Digital Technologies in The Secondary Classroom. *English in Education*, 33(3), 5-20.
- Duman, A. (2003). Türk Soylulara Türkiye Türkçesi Öğretiminde Metin Seçimi. *Türklük Bilimi Araştırmaları*, 13(13), 151-154.
- Ekici, M. (2008). Geleneksel Kültürü Güncellemek Üzerine Bir Değerlendirme. *Millî Folklor*, 80, 33-38.
- Gadamer, H. G. (1990). *Tarih Bilinci Sorunu. Toplum Bilimlerinde Yorumcu Yaklaşım*, (Çev. Taha Parla), 175-234, İstanbul: Deniz Yayınları.
- Goodwyn, A. (2003). *English Teaching and The Moving Image*. London: RoutledgeFalmer.
- Göçer, A. (2012). Dil-Kültür İlişkisi ve Etkileşimi Üzerine. *Türk Dili*, 729, 50-57.
- Güftâ, H.,& Kan, M. O. (2011). İlköğretim 7. Sınıf Türkçe Ders Kitabının Dil İle İlgili Kültür Öğeleri Açısından İncelenmesi. The Study Of The Turkish Coursebook Of Grade 7 Elementary School In Terms Of Language-Related Cultural Elements. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 8(15), 239-256.
- Günay, V. D. (2013). *Söylem Çözümlemesi*. İstanbul: Papatya Yayınları.
- Güneş, F. (2013). Türkçe Öğretiminde Metin Seçimi. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 1(1), 1-12.
- Kaplan, M. (1992). *Kültür ve Dil*. İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Karaaslan, S. (2014). *Kuşaklararası Farklılıkları Örgütler Üzerinden Anlamak: Bir Alan Araştırması*. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Kılıç, M. (2010). Anlamanın İnşası ve Anlama Etkinliği Bağlamında Geleneğin Sorunsallaştırılması. *Sosyal Bilimler Dergisi*, (22), 117-126.
- Luke, A.,&Luke, C. (2001). Adolescence Lost/Childhood Regained: On Early Intervention and The Emergence of The Techno-Subject. *Journal of Early Childhood Literacy*, 1(1), 91-120.
- Mert, E. L. (2011). 8. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarındaki Metinlerin Metinsellik Ölçütlerine Uygunlukları. *Dil Dergisi*, 153, 7-23.

-
- McCrindle, M.,&Wolfinger, E. (2009). *The ABC of XYZ: Understanding The Global Generations*. The ABC of XYZ.UNSW Press
- Prensky, M. (2001). Digital Natives, Digital Immigrants Part1. *On The Horizon*, 9(5), 1-6.
- Sever, S. (2007). Çocuk Edebiyatı Öğretimi Nasıl Olmalıdır? II. Ulusal Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu (Gelişmeler, Sorunlar, Çözüm Önerileri)(04-06 Ekim 2006) Bildirileri, 41-56.
- Tavşancıl, E.,& Aslan, E. (2001). *İçerik Analizi ve Uygulama Örnekleri*. İstanbul: Epsilon Yayıncılık.
- Vendryes, J. V. (2001). *Dil ve Düşünce*, Çev. B. Vardar, İstanbul: Multilingual.
- Yıldırım, A.,& Şimşek, H. (2011). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.